

9

Besluit

Aan het eind van deze inleiding vatten we de belangrijkste onderdelen nog eenmaal samen.

De vraag die in dit boek centraal stond was: hoe moeten we zinnen analyseren? Bij de beantwoording van die vraag stonden drie aspecten centraal: (i) de DATA (het object van onderzoek), (ii) de ONDERDELEN VAN DE ANALYSE, en (iii) de metatheoretische aspecten (met name de NOTATIE en de DIAGNOSTIEK).

De data.

We hebben de zin gedefinieerd als een combinatie van een subject en een predikaat (§3.1), waaruit volgt dat een zin die meerdere predikaten bevat uit meerdere zinnen (deelzinnen) bestaat. We beschouwen een zin als grammaticaal wanneer hij geproduceerd wordt door moedertaalsprekers van de betreffende taal (§1.1).

Zinnen worden gekenmerkt door een RECURSIEVE STRUCTUUR: zinnen kunnen zinnen bevatten (§3.2), woordgroepen kunnen woordgroepen bevatten (§4.1.2.5), enz. (§1.3, H.5, §8.1). Dit roept de vraag op dank zij welke cognitieve vermogens mensen in staat zijn zulke zinnen te produceren. Stellen we deze vraag centraal, dan verschuift het object van onderzoek van de taal zelf naar de 'kennis' die mensen van hun taal hebben (§8.1.1).

De onderdelen van de analyse.

Hierbij hebben we onderscheid gemaakt tussen (a) de elementen die in de analyse een rol spelen, (b) de wijze waarop deze elementen georganiseerd zijn, en (c) de processen die op deze elementen inwerken.

De elementen die bij de analyse een rol spelen zijn de WOORDKLASSEN (naamwoord, werkwoord, adjectief/adverbium, adpositie) (H.2) en de GRAMMATICALE KENMERKEN (§1.2.2.2, §1.2.2.3, §2.3, §3.1.2).

De woorden organiseren zich in WOORDGROEPEN (naamwoordgroepen, werkwoordgroepen, etc.) (§2.2, §4.1.2); deze vormen samen grotere woordgroepen. DEELZINNEN zijn ook woordgroepen, en ook zij organiseren zich met andere deelzinnen tot grotere gehelen (H.3).

Onderdelen van een woordgroep kunnen gedefinieerd worden aan de hand van hun positie in de woordgroep (CONFIGURATIONELE definitie): hoofd, complement, adjunct/specifier (§4.1.1, §4.1.2, §5.3.3, §8.1). Als zodanig staan de elementen van een woordgroep onderling in bepaalde relaties, waarvan de REGEERRELATIE en de SPECIFIER-HOOFDRELATIE van belang zijn (§8.2.2).

Woordgroepen staan ook onderling in bepaalde relaties: SEMANTISCHE relaties (§2.2.1.1, §2.2.2.2, §4.1.2.2, §6.5.2), GRAMMATICALE relaties (§2.2.2.2, §6.3-6.5), en structurele relaties, met name de C-COMMANDEERRELATIE (§8.2.4, §8.3, §8.4).

We hebben gezien dat eigenschappen van de onderdelen van de zin in belangrijke mate bepaald worden door de relaties waarin ze voorkomen. Deze eigenschappen hebben betrekking op hun POSITIE (§2.2, §4.1.3, §6.2, §7.1-7.2, §8.2.2, §8.4), hun VORM (§2.3, §4.2, §8.2.3), en hun INTERPRETATIE (§8.3).

Bij de processen die op de elementen van de zin inwerken hebben we onderscheid gemaakt tussen processen die de grammaticale relaties (subject, object) omgooien (o.a. passivisatie, §7.1-7.2, §8.4) en processen die de grammaticale relaties intact laten (o.a. vraagwoordverplaatsing, §7.3, §8.4).

De metatheoretische aspecten.

Wat betreft de NOTATIE van de data hebben we aandacht besteed aan de wijze waarop voorbeeldzinnen gepresenteerd worden, namelijk m.b.v. GLOSSEN (§1,2; zie ook de lijst met afkortingen op p. vi). Minstens zo belangrijk is echter de manier waarop de organisatie van de zin wordt afgebeeld, namelijk m.b.v. BOOMSTRUCTUREN (§1.3.3, §5.1.3, §5.2, §8.1.4).

Daarnaast heeft in vrijwel elk hoofdstuk van dit boek de DIAGNOSTIEK centraal gestaan: hoe kunnen we bepaalde elementen, relaties, structuren, processen correct identificeren? Daartoe hebben we steeds zoveel mogelijk taalspecifieke en universele TESTS besproken. Deze tests vormen in zekere zin de kern van het boek.

De tests die besproken zijn hebben betrekking op de volgende zaken:

- de identificatie van WOORDKLASSEN aan de hand van hun vorm (§2.3) en distributie (§2.2)
- het onderscheiden van HOOFD- EN BIJZINNEN (H.3, m.n. §3.2.2)
- het onderscheiden van HOOFDEN en AFHANKELIJKE ELEMENTEN (H.4, m.n. §4.1.1, en §8.2.3)
- het vaststellen van de omvang en structuur van CONSTITUENTEN (H.5, m.n. §5.1 en §5.3, en §7.4)
- het identificeren van SUBJECTEN en OBJECTEN (H.6, m.n. §6.5, en §8.3)

Met deze tests heb je een aantal objectieve en algemeen geldende instrumenten in handen om zinnen te analyseren van bekende, maar ook onbekende talen.

Na deze eerste inleiding zijn er verschillende manieren waarop je je studie van de syntaxis kunt voortzetten.

De verscheidenheid onder de talen van de wereld is fascinerend, maar als het goed is heb je ook opgemerkt dat bepaalde patronen en regelmatigheden telkens terugkomen, ook bij talen die in het geheel niet verwant zijn. Deze spanning tussen eenheid en verscheidenheid is wat de moderne taalkunde zo'n boeiend onderzoeksterrein maakt.

Ietwat simplificerend zou je kunnen zeggen dat in beschrijvende (DESCRIPTIEVE) taalkunde de verscheidenheid centraal staat, en in THEORETISCHE taalkunde de eenheid. De simplificatie zit hem hierin dat een goede beschrijving van een taal oog heeft voor meer algemene patronen en generalisaties (TYPOLOGIE), en dat een theoretische studie natuurlijk ook niet zonder goed beschreven data kan.

We spreken van theoretische taalkunde wanneer de taaldata in verband gebracht worden met iets wat uitstijgt boven het niveau van de data zelf. Aangezien taal een typisch menselijke eigenschap is, proberen theoretisch taalkundigen van de laatste decennia de taalverschijnselen te begrijpen in termen van wat we weten over menselijke COGNITIE. Bestudering van taalverschijnselen wordt dan gezien als het middel om inzicht te krijgen in het menselijke TAALVERMOGEN.

Het taalvermogen kan in principe op twee manieren bestudeerd worden, die elkaar niet uitsluiten maar juist aanvullen. Aangezien het taalvermogen zetelt in het menselijk brein, kan rechtstreeks onderzoek gedaan worden naar de werking van de hersenen van de taalgebruiker. Dit NEUROLINGUIÏSTISCH onderzoek beschikt tegenwoordig over geavanceerde technieken om hersenactiviteit te meten en in kaart te brengen. In nauw verband hiermee staat ook onderzoek naar de verwerving van taal door kinderen en volwassenen (respectievelijk EERSTE- en TWEETAALVERWERVING) en onderzoek naar taalstoornissen (AFASIOLOGIE).

Een andere benadering is om niet te onderzoeken wat het brein dóet, maar wat het moet kúnnen. Daartoe richt men zich juist weer volledig op de taalverschijnselen zelf. De kunst is dan om die verschijnselen zodanig te analyseren dat duidelijk wordt welke operaties het brein moet uitvoeren om zinnen te produceren en te interpreteren. In dit boek, hoe elementair ook, zijn daar al wat aanzetten toe gegeven: we hebben zinnen immers geanalyseerd als recursieve, binair vertakkende structuren. Blijkbaar is ons taalvermogen in staat om alleen zulke structuren te produceren en te verwerken (en niet ingewikkeldere!). Onderzoek naar het taalgedrag van (andere) dieren wijst uit dat juist deze recursieve structuren in hun taaluitingen ontbreken (Hauser et al, 2002). Zo kan ook zuiver theoretisch onderzoek veel opleveren in onze zoektocht naar de eigenschappen van het specifiek menselijke taalvermogen.

Het zal duidelijk zijn dat beide benaderingen niet kunnen zonder elementaire kennis van en objectieve instrumenten voor de analyse van zinnen. Als dit boek zulke kennis en instrumenten aanreikt zijn we in onze opzet geslaagd. En hopelijk heeft het ook iets

overgebracht van de fascinatie die wij voelen voor enerzijds de syntactische verscheidenheid die we in de talen van de wereld kunnen aantreffen, en anderzijds de indrukwekkende homogeniteit die er bestaat tussen alle talen, ongeacht hun genetische affilatie en geografische locatie.